

MacDonaldisering af den danske idrætskultur?

Af Lone Friis Thing og Laila Ottesen

Idræt er blevet en betydningsfuld sundhedspolitisk arena. Nogen ville måske sige, at det har den altid været, da idrættens opkomst i det moderne vestlige samfund, går hånd i hånd med sundhedsbudskaber om lys, luft og renhed. Og det er på sin vis også sandt. Men med velfærdsstatens krise og problematiseringen af samme op gennem 1990'erne, ser vi en radikaliserings af idrættens sundhedspolitiske betydning. Idræt anskues i flere sammenhænge som et middel og en løsning på flere af velfærdsstatens problemområder, det værende manglende integration i samfundet mellem etniske grupper, kriminalitet og civilisationssygdomme. Der er politisk drivkraft og popularitet i at anskue idrætten som en ny kampplads for velfærdsproblemer, og det af mange årsager. I denne kronik vil vi nuancere debatten om idræt som sundhedspolitisk redskab, for at åbne politikkernes øjne for idrættens brede og mangfoldige samfundsmæssige betydning. I den nuværende idrætpolitiske debat, som føres både på regeringsniveau og på formidlingsniveauet i dagens aviser, reduceres idræt til at være et medicinsk sundhedsorienteret fænomen. Denne sundhedspolitiske radikaliserings kan være direkte farlig for den brede idrætsdeltagelse i Danmark og for idrættens organisering, bredt set. Lad os forklare.

Den ny strukturreform i 2007 som flytter

forebyggelse og sundhedsfremme til det kommunale niveau, har i høj grad betydning for idrætten. Regeringen skriver i det nye regeringsgrundlag, at de frivillige foreninger kan indgå som partnere mellem stat, marked og civilsamfund, og på den måde være medansvarlige for velfærdsstatlige problemområder. I en tid hvor der er knappe ressourcer og hvor befolkningens sundhed diskuteres, er det oplagt, at inddrage idrætten og det civile samfund som sparringspartnere. Men vi skal passe på ikke, at smide barnet ud med badevandet. I Danmark har vi hundrede års erfaring med vores særegne idrætskultur. Dannet af gymnastikkulturen der voksede frem på de danske folkehøjskoler og forbindes med demokratiudvikling, oplysningsfilosofi, dannelse af krop og sjæl og folkelighed. Samt sporten der udvikledes i det moderne gennembrudsperiode i byområderne hos borgerskabet og organiserede sig via frivillighed og entreprenørvirksomhed, der fokuserede på konkurrence og præstation. Danmark har en lang tradition for idræt, og adskiller sig fra mange andre nationalstater ved det faktum, at idrætten i høj grad er organiseret *uden for* skole- og uddannelsessystemet i de to gamle idrætsorganisationer DGI og DIF. I Danmark er det derfor muligt for fru Andersen at spille håndbold efter klokken 20.00 om aftenen, når hun har lagt sine små børn i

seng. Og kontanthjælpsmodtageren kan gå til gymnastik i den lokale idrætsforening, fordi det ikke er dyrt. I foreningen mødes gamle og unge, mænd og kvinder, stærke og svage. Idrættens organisering i den frivillige sektor, og uden for skolesystemet, betyder, at vi har livslang idrætsdeltagelse i Danmark, og at vi til en meget lav betaling kan skabe og forme vores krop i den bevægelsesform vi ønsker/foretrækker, hver især og indgå i et fællesskab. Det er ikke en mulighed i mange andre lande. Vi har en høj idrætsdeltagelse i Danmark, og det kan vi være stolte af, og den skal vi helst bevare. Den høje idrætsdeltagelse skyldes sandsynligvis vores brede danske idrætsorganisering og foreningslivets autonomi, relativt set, samt bæredygtigheden i den livslange idrætsmulighed, hvor idrætsdeltagelsen er forårsaget af et idrætsengagement i foreningslivet og ikke forårsaget af lægens gode råd, sygdomstrusler eller sundhedsmæssige værdier. Sundhed og velvære er biproduktet af idrætsdeltagelsen, men ikke drivkraften i det lange løb. Forskning viser nemlig, at interventionsforsøg som målrettet ønsker at fremme den medicinske sundhed (læs: fraværet af sygdom), har store vanskeligheder med at fastholde befolkningen i disse interventioner. Motiver til og værdier om sundhed formår altså ikke alene, at fange og fastholde den livslange idrætsdeltagelse – der skal mere til.

Den danske idrætsmodel er særegen, og er en eksportvare der i princippet kunne sælges til andre nationer, som lider under fedmeepidemi og lav idrætsdeltagelse. Men paradoksalt nok er det ikke virkeligheden. Virkeligheden ser noget anderledes ud. På det seneste har vi set en amerikanisering af kropskulturen herhjemme. Ind over det ganske land flyder den kommercielle fitnesskultur, med modeslogans, helsebudskaber

og idealkroppe – alt sammen dimensioner som sælger godt, og som gør kropskultur til en vare. Den amerikanske fitnesskultur er kostbar, forbrugsorienteret og kommerciel i selve sit fundament. Dens oprindelse er delvist hentet i det amerikanske militær og giver en instrumentalistisk kropskultur, her taler vi ikke om boldspil på de grønne fodboldbaner eller dans til salsarytmer. Vi har her med en helt anderledes kultur at gøre, en kultur som svinger med cola og burger. Det er fuldstændigt meningsløst, at afløse det brede danske idrætsbegreb, med et smalt amerikansk. I Amerika har de fedmeepidemi, måske netop fordi idrætten ikke er organiseret i frivillige demokratiske organisationer, måske netop fordi en idrætskultur som er forbrugsorienteret øger den sociale ulighed, og måske netop fordi den amerikanske type af idræt i uddannelsessektoren ikke er bæredygtig og langtidsholdbar. Det store problem, sådan som vi ser det, er, at fitness sælges som sundt, og som evidensbaseret, hvorimod idræt fremstår som 'en for sjov' aktivitet, mindre useriøs og sværere at sætte på formler og gøre målbar. Nye forskningsresultater fra Institut for Idræt viser dog noget andet. Det har vist sig i et tremåneders interventionsstudie, at de sundhedsmæssige (læs fysiologiske) fordele ved fodbold var større end ved løb, samt at deltagerne i fodbold udtrykte større glæde og ønske om at fortsætte med aktiviteten. En bæredygtig kropskultur, er den kultur som er rodfæstet i det lokale og som er rodfæstet i befolkningens smagskulturer og livsformer, og som er langtidsholdbar, populær og billig. Og en sådan kropskultur har vi allerede i Danmark.

Vi er bange for at den voldsomme opmærksomhed mod sundhed som et smalt medicinsk defineret begreb, der handler om at holde sygdom fra døren, vil virke øde-

læggende for den danske idrætskultur. Sundhed må ikke reduceres til spørgsmålet om fravær af sygdom, sundhed er meget mere end det. I et bredt defineret sundhedsbegreb handler det om gode liv, det liv som borgeren finder livskvalitet og tilfredsstillelse i. Sundhed er også sociale relationer og fællesskab i nærmiljøet. Hvis de danske idrætsorganisationer og den danske skole- og uddannelsesidræt skal forandres mod en mere evidensbaseret og sundhedsvidenskabelig idræt, kræver det omtanke og stor kyndighed. For denne forandringsproces må ikke virke ødelæggende på den etablerede idrætskultur, da denne idrætskultur er unik og særegen. Vi må derfor ikke smide barnet ud med badevandet, i en iver og stræben efter at amerikanisere og bruge idræt som medicin. Det vil derfor ikke være hensigtsmæssigt for den danske idrætsverden, hvis den tvinges ind i nye evidensbevægelser, specielt breddeidrætten kan tabe mange idrætsdeltagere og frivillige instruktører på denne konto. Hvis det er regeringens hensigt at øge opmærksomheden mod idræt som sundhedsfremmer, og hvis det er hensigten at »tvinge« idrætsforeningerne i Danmark, og dermed udfordre foreningernes egen autonomi, ved at fjerne tilskudsordninger og åbne for tilskud til medicinsk orienterede idrætsprogrammer for såkaldte svage borgere, skal det gøres med en viden om feltet. Man kan indføre partnerskabelse mellem det offentlige og de frivillige idrætsforeninger, men tvang og store forandringer, kan vise sig at ødelægge kulturen. Nye tiltag skal have fodfæste i både det brede idrætsbegreb og i det brede sundhedsbegreb, der åbner mod en idrætskultur der

også rummer dimensioner af æstetik, fællesskaber, leg og oplevelse – netop fordi det er bæredygtigt. Det emotionelt socialt engagerede og involverede menneske bliver sidende længere på sin træningscykel end det menneske der tvinges til at sidde der af medicinske årsager – og som skal have 'motiverende samtaler' med psykologen for at orke det.

Vi er derfor ikke imod at den frivillige idræt og idrættens organisationer, og skole- og uddannelsesidrætten ifølge den nuværende regering skal indgå i partnerskaber for at tage et socialt ansvar for medborgerne og deres eventuelle motionsinaktive liv. Men vi vil påpege, at den nuværende sundhedspolitiske debat ikke bør efterligne andre nationalstater, som vi klarer os meget bedre end, i forvejen. Vi har endnu ikke en fedmeepedimi som vi ser i lande uden en stærk frivillig idrætssektor. Hvis vi ikke gør alt for at fastholde og udvikle den brede idrætskultur, så kan vi for alvor være bange for amerikanske tilstande. Hvis det sociale ansvar skal løftes af foreningslivet, skal der etableres anerkendelsespolitikker og strategier på det etablerede systems præmisser, da forandringer ikke sker med underkendelse og tvang (som vil komme til at ske via økonomiske sanktioner). En tilsvarende instrumentalisering sker når idrætten i en debat om skoleidræt ophøjes til kun, at måle høje kondital og lave BMI, så glemmes det at idræt også er dannelse og identitetsudvikling, hvor fællesskab og social kapital lærer eleverne at omgås hinanden og opdage glæden ved at indgå i et kropsligt fællesskab.

